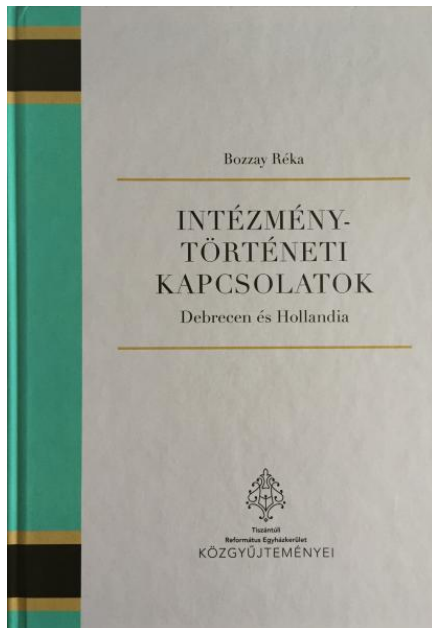

Bozzay Réka: *Intézménytörténeti kapcsolatok. Debrecen és Hollandia.*
 Debrecen: Tiszántúli Református Egyházkerület Közgyűjteményei, 2022

Dr. Bozzay Réka, egyetemi docens a holland-magyar kapcsolatok elkötelezett kutatója. *Intézménytörténeti kapcsolatok. Debrecen és Hollandia* címet viselő könyve korábbi kutatásainak kibővített gyűjteménye. A kötet 2022-ben jelent meg Debrecenben, a Tiszántúli Református Egyházkerület Közgyűjteményei gondozásában. A szerző elsődleges célkitűzése a Debreceni Egyetem, illetve a Debreceni Református Kollégium kutatása és összehasonlítása holland oktatási intézményekkel és protestáns közösségekkel.

Elsődleges forrásként a debreceni, sárospataki, budapesti és nem utolsósorban hollandiai (Groningen,

Utrecht, Arnhem és Deventer) levéltárak iratait kell megemlíteni. Ami pedig a másodlagos forrásokat illeti, fontos kiemelni Szögi László és kutatócsoportjának kiadványait, illetve az egyetem és a kollégium történelméről szóló könyveket. A kötet a 17. és a 20. század közötti időintervallumban vizsgálja a Hollandia és Debrecen városa közötti kapcsolatokat.

Az első fejezet azokról a magyar diákokról szól, akik a kora újkorban Hollandiában végezték tanulmányukat. A peregrináció abból az okból kifolyólag is említésre méltó, mivel a későbbi holland-magyar kapcsolatok jelentős részben a magyar diákok hollandiai tanulmányainak hatására jönnek létre. A 17. században a magyar református egyháznak nagy szüksége volt magasan képzett lelkészekre, azonban a protestáns teológus hallgatók nem szerezhettek Magyarországon doktori fokozatot. Ennek következtében az egyház engedélyezte a hallgatók nyugat-európai tanulmányait.¹A hallgatóknak szigorú feltételeknek kellett megfelelniük. Ugyan a peregrinusok részülhettek pénzügyi támogatásban, tanulmányaik végeztével kötelességük volt Magyarországon elhelyezkedni, máskülönben vissza kellett fizetniük a támogatás összegét. A debreceni diákok a városvezetéstől, a kollégiumtól, de akár magánszemé-

lyektől is kaphattak pénzügyi hozzájárulást tanulmányi útukra.² Főként német, holland, angol, skót és svájci egyetemek képzéseiben vettek részt magyarok. Bár a legtöbb magyar peregrinus teológiát hallgatott, arra is volt precedens, hogy filozófiát, orvostudományt vagy jogot tanultak.³ A magyar diákok tanulmányi okokból utaztak Hollandiába, viszont ennek a fordítottjáról, azaz arról, hogy holland hallgatók utaztak volna Magyarországra nincs tudomásunk. Bozzay más nyugat-európai egyetemeken tapasztalt tendenciákkal veti össze a magyar és a debreceni peregrinusok tanulmányait.⁴

A második fejezetben a szerző a hollandiai tanulmányok pénzügyi támogatását tárgyalja. A holland rendeknek, iskoláknak és magánszemélyeknek köszönhetően ösztöndíjakat alapítottak a magyarok számára. Bozzay különálló passzusokban vizsgálja, hogy hány magyar és hány debreceni hallgató részesült ösztöndíjban. Emellett azt is feltünteti, pontosan kik voltak ezek a hallgatók és milyen mértékű anyagi támogatás illette meg őket a 3 hollandiai egyetemen. Ez a három intézmény az utrechti, a groningeri⁵ és a hardewijki egyetem.⁶ A leideni egyetem is közkedvelt úti cél volt a peregrinusok körében, azonban Bozzay erről nem ír részletesen, mivel korábban ennek a témának szentelte doktori disszertációját.⁷ Külön fejezet szól az Anna Everwijn-hagyatékról, amely Anna Everwijn halála után csak hosszú pereskedést követően finanszírozta

magyarok tanulmányait.⁸ A hollandiai egyetemek nemcsak a magyar diákokat, hanem magát a Debreceni Református Kollégiumot is támogatták. Ez olvasható a dolgozat következő részében. Miután Mária Terézia 1752-ben rendeletében megtiltotta, hogy a tanárokat és a lelkészeket a város költségvetéséből fizessék, a kollégium nyugat-európai egyetemekhez fordult segítségért. Ami a hollandiai egyetemeket illeti, először az utrechti egyetemmel vették fel a kapcsolatot. A szerző könyvében bemutatja a két intézmény közötti levelezést. A rész végén Bozzay évenként tünteti fel, hogy mennyi pénzt kapott a kollégium és pontosan honnan érkezett támogatás. A következő passzus Csernák Lászlóról szól. Ő azon kevés debreceni peregrinus közé tartozott, aki nem tért haza Magyarországra a hollandiai tanulmányok befejeztével. Mivel Magyarországon nem ajánlottak neki munkát, professzorként helyezkedett el a deventeri főiskolán. Hazájáról Csernák azonban sosem feledkezett meg. Halálakor 4000 guldent hagyott a Debreceni Református Kollégiumra.⁹

A harmadik fejezetben Bozzay a 20. századi holland-magyar kapcsolatokat tárgyalja. Mivel ebben az évszázadban jelentősen visszaesett a magyar peregrinusok száma, a dolgozat nem az ő tanulmányaikra fókuszál. A két világháború között a Debreceni Egyetemen igény mutatkozott a holland tanszék megalapítására. Bár eleinte a magyarok és a hollandok is szimpatizáltak az ötlettel, vé-

gül a tanszék pénzügyi okokból kifolyólag nem jött létre. A kudarcban az anyagiak mellett szerepet játszott továbbá Nagy Zsigmond halála, ugyanis rá bízta volna a tanszék vezetését.¹⁰

Az egykori holland miniszterelnök, Abraham Kuyper lánya, Kuyper Katalin (Catharina Kuyper) amellet, hogy a tanszék létrehozásában próbált segíteni, más módon is mélyítette a holland-magyar kapcsolatokat. Katalin ugyanis aktív szerepet vállalt a gyermekmentő akcióban, melynek segítségével több mint 25.000 nehéz sorsú magyar gyerek nyaralhatott Hollandiában 1920 és 1926 között. A szerző ezenkívül ír a díszdoktori címekről, amelyeket 1925-ben a gyermekmentő akció, 1929-ben a Speyeri birodalmi gyűlés 400 éves évfordulója, 1938-ban pedig a Debreceni Református Kollégium 400 éves jubileuma alkalmából adományoztak. A kitüntetettek között hollandok is voltak. Bár a kitüntetések megítélésénél fontos szempont volt a két ország közötti kapcsolatok elmélyítése, Bozzay rámutat arra, hogy politikai és egyházi érdekek is szerepet játszhattak a döntésben.¹¹

A harmadik fejezet utolsó alfejezete az *Emlékezet* címet viseli. Az 1930-as években festett üvegablakokat helyeztek el a Debreceni Egyetem aulájában, amelyek négy egyetem épületét (Utrecht, Wittenberg, Genf és Zürich) ábrázolják. Az ablakok az egyetemi közti kapcsolatok évszázados hagyományára utalnak. Bozzay azonban ugyancsak felhívja

az olvasó figyelmét arra, hogy akár csak a díszdoktori kitüntetéseknel, úgy az üvegablakon ábrázolt egyetemek kiválasztásában is szerepet játszhatott a politika (ebben az esetben az egyetemi politika).¹²

Az ezt követő részben Bozzay a Wilhelmina királynőről Debrecenben elnevezett utca megvalósításának kísérletét vizsgálja. A Holland Királyság királynője 1938-ban ünnepelte uralkodásának 40 éves jubileumát. Horthy Miklós magyar kormányzó is köszöntötte Wilhelminát, és Magyarországon is megemlékeztek az eseményről. Ennek egyik oka, hogy a királynő támogatta a gyermekmentő akciót, melynek keretein belül magyar gyerekek nyaralhattak Hollandiában. Ez is hozzájárult tehát ahhoz, hogy Wilhelmina Magyarországon meglehetősen nagy népszerűségnek örvendett. Végül nem neveztek el utcát Debrecenben a királynőről.¹³ Az utolsó passzusban a szerző Sigray Mihály életét és emlékezetét mutatja be. Sigray a 18. században a Debreceni Református Kollégium tanulója volt, viszont később katonaként szolgált. Katonai pályafutásának csúcspontját Hollandiában érte el, amikor is IV. Vilmos kinevezte őt a holland állami huszárdandár kapitányává. Családjának köszönhetően a Debreceni Református Kollégium belső udvarán domborművet helyeztek el, amely Sigray Mihály emlékét őrzi Debrecenben a mai napig.¹⁴

Bár Bozzay Réka könyve meglehetősen nagy időintervallumot fed le, és a témák közötti összefüggés

első pillantásra talán nem is tűnik magától értetődőnek, a holland és magyar oktatási intézmények közötti kapcsolat az, amely a különálló fejezeteket koherens egészé formálja. A könyvet minden olyan érdeklődőnek és kutatónak ajánlom, aki szívesen elmélyülne a holland-magyar kapcsolatok világában. Az *Intézménytörténeti kapcsolatok. Debrecen és Hollandia* mindenki számára elérhető online többek között az academia.edu-n és a Debreceni Református Kollégium Nagykönyvtára honlapján.

¹Bozzay Réka 2014. 'The Influence of Dutch Universities on the Education of Seventeenth-Century Hungarian Intellectuals' Almási, G. & Brzeziński, S. & Horn, I. & Teszelszky, K. & Zarnóczki, Á. (szerk.). *A Divided Hungary in Europe: Exchanges, Networks and Representations, 1541-1699: Vol. 1.: Study Tours and Intellectual-Religious Relationships*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing. 81–100.

²Bozzay Réka 2006. 'Der finanzielle Hintergrund der „peregrinatio academica“ der ungarländischen Studenten an den niederländischen Universitäten.' Den Hollander, A. & Monok, I., & Postma, F. (szerk.). *Studiosorum et librorum peregrinatio: Hungarian-Dutch cultural relations in the 17th and 18th Century*. Budapest, Amsterdam: Universiteit van Amsterdam, Országos Széchényi Könyvtár. 23–30.

³Bozzay Réka 2017. 'Magyar diákok hollandiai tanulmányai a kora.' *Gerundium: Egyetemtörténeti Közlemények* 8.2: 23–35.

⁴Bozzay Réka 2016. 'Tanulási célú migráció. Debreceni diákok kora újkori peregrinációja nyugat-európai egyetemeken.' Papp K. & Kerepeszki R. (szerk.). *Migránsok, menekültek, új hazát keresők*. Debrecen: Erdély-történeti Alapítvány, Debreceni Egyetem Történelmi Intézet. 47–64.

⁵Bozzay Réka 2010. 'Magyar diákok a groningeni bursában.' Papp, I. & Angi, J. & Pallai, L. (szerk.). *Emlékkönyv ifj. Barta János 70. születésnapjára*. Debrecen: Debreceni Egyetem Történelmi Intézet, 111–117, 137–139.

⁶Bozzay Réka 2011 'A harderwijki egyetem jelentősége a kora újkori magyar peregrináció történetében.' Imre, M. & Oláh, Sz. & Fazakas, G.T. & Száraz, O. (szerk.). *Eruditio, virtus et constantia: Tanulmányok a 70 éves Bitskey István tiszteletére*. Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó, 357–363.

⁷Bozzay Réka 2010. 'Magyarországi diákok leideni peregrinációjának előzményei a 17-18. században.' Pusztai, G. & Bozzay, R. (szerk.). *Debrecentől Amszterdamiig: Magyarország és Németalföld kapcsolata*. Debrecen: Debreceni Egyetem, 89–111., Bozzay Réka 2009. *Die Peregrination ungarländischer Studenten an der Universität Leiden 1595–1796*. Budapest: ELTE Egyetemi Levéltár.

⁸Bozzay Réka 2018. 'Utrechti pénzforrások: Anna Everwijn hagyatéka az egyetemen.' Draskóczy, I. & Varga, J. & Zsidi, V. (szerk.). *Universitas – Historia: Tanulmányok a 70 éves Szögi László tiszteletére*. Budapest: Magyar Levéltárosok Egyesülete. 39–52.

⁹Bozzay Réka 2021. 'Csernák László (1740–1816), deventeri professzor és debreceni alapítványa.' *Gerundium: Egyetemtörténeti közlemények* 12.1-2: 150–161.

¹⁰Bozzay Réka 2016. 'Holland tanszék alapításának kísérlete a két világháború között.' *Gerundium: Egyetemtörténeti közlemények* 7.3-4: 61–71.

¹¹Bozzay Réka 2020. 'A gyermekmentő akció debreceni díszdoktorai 1925-ben'. Aalders, M.J. & Pusztai, G. & Réthelyi, R. (szerk.). *A gyermekvonatok: Élő híd Magyarország, Hollandia és Belgium között az első világháború után*. Budapest: L'Harmattan. 123–135.; Bozzay Réka 2020. 'De kinderractie en de verleniging van het eredoctoraat in Debrecen in 1925' Aalders, M.J. & Pusztai, G. & Réthelyi, R. (szerk.) *De Hongaarse kindertreinen: Een levende brug tussen Hongarije, Nederland en België na de Eerste Wereldoorlog*. Hilversum: Verloren. 125–137.

¹²Bozzay Réka 2017. 'Utrecht egyetem egy festett üveglakon keresztül.' Bárány A.P. & Fazakas, G. & Pusztai, G. & Takács, M. (szerk.). *Németalföld emlékei Magyarországon – magyar–holland kapcsolatok*. Debrecen: Debreceni

Egyetemi Kiadó, 144–154.; Bozzay Réka 2017. 'De universiteit van Utrecht door een glas-in-loodraam.' *Acta Neerlandica: Bijdragen tot de Neerlandistiek Debrecen*. 14:189–204.

¹³Bozzay Réka 2020. 'Vilma királynő utca Debrecenben? A holland királynő emlékezete és egy meg nem valósult utcanevadás.' *Debreceni Szemle* 1:71–79.

¹⁴Bozzay Réka 2020. 'Bátori Sigray Mihály élete és emlékezete.' Papp, K. & Bárány, A.P. & Kerepeszki, R. & Pallai, L. (szerk.). *Kultúra, művelődés, agrárium. Tanulmányok ifj. Barta János 80. születésnapjára*. Debrecen: Debreceni Egyetem Történelmi Intézet. 135–152.

Szentmiklósi Gergő
néderlandisztika szakos
egyetemi hallgató
Debreceni Egyetem